

*Милан Миловић,
Београд*

Признање и извршење страних судских и арбитражних одлука

Потребе развитка свестраног међународног економског промета, а исто тако и због просторне ограничености територијалног суверенитета државе (који се супротставља извршењу страних судских и арбитражних одлука) у савременом свету су довели до института **признања и извршења страних судских и арбитражних одлука**. Ово у великом броју држава, а све је мањи број оних земаља које не прихватају признање и извршење страних судских и арбитражних одлука.

Код нас је питање признања и извршења страних судских одлука регулисано Законом о решавању сукоба закона са прописима других земаља - даље: ЗОРСЗ "Службени лист СРЈ", бр. 46/96.

Указујемо на кључне одредбе цитираног прописа, који се односе, првенствено, на **привредне субјекте**.

Признање и извршење страних судских одлука

По ЗОРСЗ страна судска одлука изједначује се са одлуком суда Савезне Републике Југославије и производи правно дејство у Савезној Републици Југославији само ако је призна суд Савезне Републике Југославије.

Страном судском одлуком сматра се и поравнање закључено пред судом (судско поравнање).

Страном судском одлуком сматра се и одлука другог органа која је у држави у којој је донесена изједначена са судском одлуком, односно судским поравнањем

ако се њоме регулишу статусни, породични и имовински односно други материјалноправни односи са међународним елементом.

Страна судска одлука признаће се ако је подносилац захтева за признање уз ту одлуку поднео и потврду надлежног страног суда, односно другог органа о правоснажности те одлуке по праву државе у којој је донесена.

Суд Савезне Републике Југославије одбиће признање стране судске одлуке, ако поводом приговора лица против кога је та одлука донесена утврди, да то лице није могло учествовати у поступку због неправилности у поступку. Нарочито ће се сматрати да лице против кога је донесена страна судска одлука није могло учествовати у поступку због тога што му позив, тужба или решење којом је започет поступак није било лично достављено, односно што уопште није ни покушано лично достављање, осим ако се на било који начин упустило у расправљање о главној ствари у првостепеном поступку.

Страна судска одлука се неће признати: ако у односној ствари постоји искључива надлежност суда или другог органа Савезне Републике Југославије; ако је у истој ствари суд или други орган Савезне Републике Југославије донео правоснажну одлуку или ако је у Савезној Републици Југославији призната нека друга страна судска одлука која је донесена у истој ствари; ако је у супротности са Уставом СРЈ утврђеним основама друштвеног уређења.

Суд ће застати са признањем стране судске одлуке ако је пред судом Савезне Републике Југославије у току раније покренута парница у истој правној ствари и међу истим странкама, и то до правоснажног окончања те парнице.

Страна судска одлука, по правилу, неће се признати ако не постоји узајамност.

Постојање узајамности у погледу признања стране судске одлуке претпоставља се док се супротно не докаже, а у случају сумње у постојање те узајамности, објашњење даје савезни орган надлежан за послове правде.

На **извршење** стране судске одлуке примењују се одредбе ЗОРСЗ које се односе и на признање страних судских одлука (у погледу потврде о правоснажности, правилности у поступку, надлежности, постојање друге правоснажне одлуке донете од стране суда СРЈ или парнице пред судом у СРЈ о истој правној ствари, сагласности са Уставом СРЈ и постојања узајамности).

Подносилац захтева за извршење стране судске одлуке поред потврде о **правоснажности** стране судске одлуке по праву државе у којој је донесена, треба да поднесе и потврду о **извршности** те одлуке по праву државе у којој је одлука донесена.

Признање и извршење страних арбитражних одлука

Страном **арбитражном одлуком** сматра се арбитражна одлука која није донесена у Савезној Републици Југославији.

Та одлука има припадност државе у којој је донесена.

Страном арбитражном одлуком сматра се и арбитражна одлука која је донесена у Савезној Републици Југославији, при чијем је доношењу примењено право стране државе у погледу поступка, ако то није у супротности са принудним прописима Савезне Републике Југославије.

Та одлука има припадност државе чије је право у погледу поступка примењено.

Страна арбитражна одлука признаје се и извршава ако је странка која тражи признање и извршење поднела уз свој захтев суду:

- изворну одлуку арбитраже или њен оверен препис;
- изворни уговор о арбитражи или његов оверен препис.

Ако страна арбитражна одлука или уговор о арбитражи, односно њихови оверени преписи нису састављени на језику који је у службеној употреби суда пред којим се покреће поступак за признање и извршење те одлуке, странка која тражи признање и извршење одлуке мора поднети њихов превод на односном језику, који је извршило за то овлашћено лице.

Признање и извршење **стране арбитражне одлуке** одбиће се ако се утврди:

- да се по праву Савезне Републике Југославије предмет спора не може подврћи арбитражи;
- да постоји искључива надлежност суда или другог органа Савезне Републике Југославије;
- да би признање или извршење одлуке било у супротности са Уставом СРЈ утврђеним основама друштвеног уређења;
- да не постоји узајамност;
- да уговор о арбитражи није закључен у писменом облику, односно разменом писама, телеграма или телепринтерских саопштења;
- да уговор о арбитражи није пуноважан;
- да странка против које се тражи признање и извршење одлуке није била уредно обавештена о именовању арбитра или о арбитражном поступку, или јој је из неког другог разлога било онемогућено да се служи својим правима у поступку;
- да састав арбитражног суда или арбитражни поступак нису били у складу са одредбама уговора о арбитражи;
- да је арбитражни суд прекорачио границе свог овлашћења одређене уговором о арбитражи;
- да одлука још није постала коначна и извршна за странке или ако је одлуку поништио или обуставио надлежни орган државе у којој је донесена или државе на основу чијег права је донесена и
- да је изрека арбитражне одлуке неразумљива или противречна.

Ако се у страниј арбитражној одлуци делови који се односе на питања која су била подвргнута арбитражи могу одвојити од делова у којима је суд прекорачио границе свог овлашћења, делови одлуке у којој суд није прекорачио границе свог овлашћења, могу се признати и извршити.

Поступак признања и извршења страних судских и арбитражних одлука

За признање и извршење страних судских одлука и страних арбитражних одлука месно је надлежан суд на чијем подручју треба спровести поступак признања, односно извршења.

Суд ће се ограничити на то да испита да ли постоје услови за признање страних судских и арбитражних одлука из члана 86. до 100. ЗОРСЗ, а ако сматра за потребно може да тражи објашњење како од суда који је донео одлуку тако и од странака.

Против решења о признању, односно извршењу одлуке странке могу да изјаве жалбу у року од 15 дана од дана достављања решења.

О жалби против решења одлучује другостепени суд.

Ако о признању стране одлуке није донесено посебно решење, сваки суд може о признању те одлуке да решава у поступку као о претходном питању.

ПРАКСА СУДОВА

I

Одељење за привредне спорове Вишег привредног суда у Београду, на седници од 9.7.1998. године заузело је правно схватање по питању признања и извршења страних судских одлука, кроз одговор на постављено питање од стране привредних субјеката.

Питање гласи:

Код признања и извршења страних судских одлука у привредним споровима, да ли се утврђује узајамност?

Одговор гласи:

Према члану 92. став 2. и 2. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља страна судска одлука неће се признати ако не постоји узајамност.

Постојање узајамности у погледу признања стране судске одлуке претпоставља се док се супротно не докаже, а у случају сумње у постојање те узајамности, објашњење даје Савезно министарство СРЈ надлежно за послове правде.

Ако су обе земље потписнице Конвенције (Њујоршка конвенција) не треба утврђивати узајамност. Међутим, у случају постојања санкција, односно спољног зида санкција и код постојања узајамности, потребно је утврђивати постојање реципроцитета у примени конвенције преко Савезног министарства правде.

II

Законом о решавању сукоба закона са прописима других земаља прописано је да је за признање и извршење страних судских одлука и страних арбитражних одлука месно надлежан суд на чијем подручју треба спровести поступак признања, односно извршења.

Из образложења:

Побијаним решењем у ставу I Привредни суд у Б. се огласио ненадлежним за одлучивање у овој правној ствари. У ставу II одбацио је предлог предлагача за признање пресуде Основног суда у К. Република Македонија Пс. број 1363/96 од 25.9.1996. године.

Против наведеног решења изјавио је жалбу предлагач и предложио да се побијано решење преиначи. У жалби наводи да је Привредни суд у Б. надлежан за одлучивање у овој правној ствари управо по закону на који се позвао - Закону о решавању сукоба закона са прописима других земаља.

Испитујући побијано решење у смислу одредбе члана 381. Закона о парничном поступку, а у вези члана 14. Закона о извршном поступку, овај суд налази да је жалба основана.

Првостепени суд се огласио надлежним за одлучивање у овој правној ствари с позивом на одредбу члана 46. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља, којим је прописано да је суд СР Југославије, када се о правном односу одлучује у ванпарничном поступку надлежан само онда ако лице према коме је поднесен захтев има пребивалиште односно седиште у СР Југославији. Није спорно да лице према коме је поднет захтев нема пребивалиште ни седиште у СР Југославији. Међутим, одредбом чл. 101. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља прописано је, да је за признање и извршење страних судских одлука и страних арбитражних одлука месно надлежан суд на чијем подручју треба спровести поступак признања, односно извршења.

Како се у конкретном случају предлогом тражи признање стране судске одлуке, а принудна наплата из вредности непокретности које се налазе на територији Привредног суда у Б., који се налази у СРЈ, а првостепени суд приликом одлучивања није узео у обзир цитирану одредбу закона, стекли су се услови да се решење првостепеног суда укине и предмет врати на поновно суђење.

У поновном поступку првостепени суд ће поступити по примедбама овог суда, односно оцениће и одредбу члана 101. наведеног Закона, те ће након тога донети одговарајућу одлуку.

На основу изложеног, а у смислу одредбе члана 380. став 1. тачка 3. Закона о парничном поступку одлучено је као у изреци односно укинута је побијана одлука и предмет враћен првостепеном суду на поновни поступак.

(Из решења Вишег привредног суда у Београд Пж.
8908/98 од 30.12.1998. године)

За признање и извршење стране арбитражне одлуке је од значаја чињеница да дужник поседује имовину на територији СР Југославије.

Из образложења:

Побијаним решењем у ставу I Привредни суд у Б. огласио се ненадлежним за поступање по предлогу за признање стране судске одлуке. У ставу II одбацио је предлог предлагача за признање коначне међупресуде Арбитражног суда у Лондону од 20.5. 1998. године.

Против наведеног решења изјавио је жалбу поверилац побијајући је из свих разлога прописаних одредбом члана 353. Закона о парничном поступку. Предложио је да се побијано решење преиначи или укине. У жалби наводи да је предлогом тражио признање и извршење коначне међупресуде Арбитражног суда у Лондону од 20. маја 1998. године којом је дужник обавезан да повериоцу плати 384.849,18 британских фунти. Поверилац није тражио само признање арбитражне одлуке, већ је тражио признање те одлуке ради извршења на имовини дужника коју овај поседује у СР Југославији. Сматра да је првостепени суд у смислу одредбе члана 101. став 1. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља, а у вези члана 69. Закона о извршном поступку надлежан за одлучивање у овој правној ствари.

Испитујући побијано решење у смислу одредбе члана 381. Закона о парничном поступку, а у вези члана 14. Закона о извршном поступку, овај суд налази да је жалба основана.

Према стању у списима поверилац је поднео предлог за признање и извршење стране арбитражне одлуке а ради одређивања извршења путем наплате потраживања повериоца на средствима које дужник има у СР Југославији.

Првостепени суд је одбио захтев с позивом на одредбу члана 46. став 1. и 5. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља којом је одређено да надлежност суда СР Југославије постоји ако лице према коме је поднесен захтев има пребивалиште односно седиште у Југославији. Пошто дужник нема седиште односно пребивалиште у Југославији, сматра се Привредни суд у Б. није надлежан за поступање у овој правној ствари.

Међутим, одредбом члана 101. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља прописано је, да је за признање и извршење страних судских одлука и страних арбитражних одлука месно надлежан суд на чијем подручју треба спровести поступак признања односно извршења. Како у конкретном случају по-

верилац тврди да дужник на територији СР Југославије поседује имовину, то су се стекли услови да се одлука првостепеног суда укине и предмет врати на поновно суђење.

У поновном поступку првостепени суд ће оценити наведену законску одредбу, те ће након тога утврдити да ли дужник на територији СР Југославије поседује имовину, па ће тек након тога донети одговарајућу одлуку.

(Из решења Вишег привредног суда у Београду Пж.
број 11155/98 од 12.2.1999. године).

Постојање узајамности у погледу стране судске одлуке претпоставља се док се супротно не докаже, а у случају сумње у постојање те узајамности објашњење даје савезни орган надлежан за послове правде.

Из образложења:

Првостепеним решењем одбијен је предлог за признање стране судске одлуке.

Благовременом жалбом предлагач побија то решење.

Испитујући побијано решење у смислу члана 16. Закона о судовима и члана 391. Закона о парничном поступку у вези са чланом 14. Закона о извршном поступку, Виши привредни суд налази да жалба предлагача није основана.

Правилно је првостепени суд на основу мишљења Савезног министарства правде у Београду, а у смислу одредбе члана 92. став 4. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима одбио предлог за признање судске одлуке, јер из мишљења Савезног министарства правде произилази да у овом конкретном случају нема реципроцитета у смислу члана 92. став 3. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља.

Жалбом није доведена у сумњу правилност побијаног решења због чега је жалба одбијена, побијано решење потврђено применом члана 380. Закона о парничном поступку у вези са чланом 14. Закона о извршном поступку.

(Из решења Вишег привредног суда у Београду Пж.
1649/99 од 2.4.1999. године)